

2017. 06. 26.

Balog Zoltán miniszter úr részére
Emberi Erőforrások Minisztériuma
Budapest
Akadémia u. 3, 1054

Tárgy: szakmai állásfoglalás kérése a köznevelésben tanulók tanulmányi kötelezettségeiről

Tisztelt Miniszter Úr!

A Társaság a Szabadságjogokért (TASZ) több, mint 20 éve működő civil jogvédő szervezetként segíti az alapvető jogok magyarországi érvényre jutását. Az Emberi Erőforrások Minisztériumának (EMMI) célkitűzéseivel összhangban különös hangsúlyt fektetünk a gyermekek alapvető jogainak, valamint a nemzetközi gyermekjogok érvényesülésének előmozdítására. A TASZ Jogsegélyszolgálatához az utóbbi években több esetben fordultak szülők, tanulók eligazítást kérve azzal kapcsolatban, hogy a tanórák számán túl milyen jogszabályi korlátok vonatkoznak a tanulók tanóra-látogatáson kívüli tanulmányi kötelezettségeire. Számos, hozzánk forduló szülő tapasztalja úgy, hogy gyermekük számára túlzó kötelezettségeket írnak elő azon köznevelési intézmények, amelyekben gyermekük tanulói jogviszonyt létesített. A hasonló szülői panaszok megítélésében, az iskolák és a iskolaközösség tagjai közötti konfliktusok rendezésében, valamint a gyermekek jogainak, mindenek felett álló érdekének érvényre juttatásában ezért különös jelentőséggel bír, hogy a tanulói jogviszonyból eredő kötelezettségekre vonatkozó jogszabályok világosan és egyértelműen határozzák meg a köznevelésben részt vevő tanulók, gyermekek kötelezettségeit egyfelől az érintett gyermekek, tanulók, szülők, másfelől pedig a jogalkalmazó köznevelési intézmények számára. Noha a hatályos szabályozás a tanulók számára előírható kötelezettségek több korlátjára is utal, meglátásunk szerint a köznevelést szabályozó jogszabályok számos tekintetben továbbra is bizonytalanságot hagynak a tanulók számára előírható kötelezettségek korlátait tekintve.

A köznevelésben tanulók kötelezései szerteágazóak. A tanulói jogviszonyból eredő kötelezettségek összessége nem merül ki a tanórák látogatásában. A tankötelezettség teljesítése során számos különféle formában lesz a tanuló a tanulmányi követelmények teljesítésével, az iskola pedagógiai programjával összefüggésben keletkező, a tanóra-látogatáson túlmenő kötelezettségek alanya.

Egyrészt a hatályos jogszabályok értelmében a tanuló számára **kötelező foglalkozások** írhatók elő a **tanórán kívül** is. Másrészt a tanórák, kötelező foglalkozások körében teljesítendő tanulmányi vagy egyéb kötelezettségek számos esetben célzottan vagy járulékosan a tanulót **a tanítási időn és a kötelező foglalkozásokon kívül**, szabadidejében teljesítendő feladatokkal is terhelik. Utóbbi kötelezettségeken belül kiemelendők azok, amelyek teljesítése a tanulót a **tanítási szünetek idején** terheli. Álláspontunk szerint a jogszabályi előírásokat nem elégségesen egyértelműek, figyelembe véve azt, hogy a tankötelezett gyermekek szabadidejének megfelelő jogszabályi védelme a tanulók alapvető

jogait és gyermeki jogait hivatott garantálni. Ezért a T. Miniszter Úr szakmai állásfoglalását kérjük az alábbiakban részletezett, a tanulók kötelezettségeit érintő kérdésekben.

A. Tanórán kívüli kötelező foglalkozások

Az Nkt. számos rendelkezése tartalmaz utalásokat tanórán kívüli kötelező iskolai foglalkozásokra. Így e törvény 4. § 10. pontja a gyermek, tanuló felügyeletét a nevelési-oktatási intézményben egyrészt – értelemszerűen – nem szűkíti a tanítási órákra, hanem kiterjeszti azt a nevelési-oktatási intézménybe történő belépéstől a nevelési-oktatási intézmény jogszerű elhagyásáig terjedő időben, másrészt kiterjeszti a pedagógiai program részeként kötelező, a nevelési-oktatási intézményen kívül tartott foglalkozások, programok idejére. (Mivel a nevelési-oktatási intézmény felelőssége a gyermekről, tanulóról való védelem és gondoskodás tekintetében a felügyelet ideje alatt áll fenn, a gyermek jogainak és jogos érdekeinek védelmében indokolt a felügyelet kiterjesztő értelmezése.) A tanuló kötelezségeinek meghatározásánál pedig az Nkt. 46. § (1) bekezdés a) pontja előírja a tanulónak, hogy „*részt vegyen a kötelező és a választott, továbbá általános iskolában a tizenhat óráig tartó egyéb foglalkozásokon és szakmai gyakorlatokon*”.

Hasonlóképp, a 229/2012. (VIII. 28.) Korm. rendelet a térítésmentesen biztosított köznevelési közfeladatok körének meghatározásakor – világos indokokból – e közfeladatok körébe sorolja többek között az osztályok heti időkerete terhére megszervezett kötelező foglalkozásokat [33. § (1) bekezdés *bd*) pont], továbbá a pedagógiai program végrehajtásához kapcsolódó, a minden tanuló számára előírt tananyag megismerését, feldolgozását, a mindennapi testedzést szolgáló, intézményen kívüli kulturális, művészeti, sport- vagy más foglalkozást, kirándulást, erdei iskolát [33. § (1) bekezdés *bk*) pont].

A fenti rendelkezések egyike sem határozza meg azonban a kötelező foglalkozások előírásának jogszabályi kereteit. E tekintetben a következő kérdésekben kérnénk tehát a T. Miniszter Úr szakmai állásfoglalását:

1. (a) Előírhat-e kötelező – tanórán kívüli – foglalkozáson való részvételt a gyermek, tanuló számára az iskola a tanórákon kívül, valamint általános iskolák esetében a 16 óráig tartó egyéb foglalkozásokon kívül?

(b) Ha az 1. (a) kérdésre a válasz igenlő, milyen feltételek között írhat elő kötelező foglalkozást az iskola a tanórákon kívül, valamint általános iskolák esetében a 16 óráig tartó egyéb foglalkozásokon kívül, akár az iskola területén, akár azon kívüli helyszínen? Mely jogszabályi rendelkezések határozzák meg az ebben az esetben előírható kötelező foglalkozások jellegét, rendeltetését, a pedagógiai programmal való összefüggését, továbbá számát, rendszerességét, időtartamát, és helyszínét valamint annak az iskolától, a gyermek lakóhelyétől vagy tartózkodási helyétől való távolságát? (Például kora reggeli, esti vagy hétvégi edzések, hétvégi kirándulások, erdei iskola, misék és egyházi ünnepek, előadóművészeti fellépések, fesztivál-részvétel stb.)

(c) Ha az 1. (a) kérdésre a válasz igenlő, az iskola mely jogszabályi rendelkezések alapján milyen jogkövetkezményekkel járhat – ha bármilyennel – az 1. (a) kérdésben körülírt foglalkozásoktól való távolmaradás? (Pl. igazolatlan hiányzás, szaktanári vagy igazgatói figyelmeztetés, fegyelmi eljárás stb.)

2. (a) Vannak-e olyan iskolák – például az iskola típusára, vagy a fenntartóra tekintettel –, amelyek más iskolákkal összehasonlítva szélesebb körben feljogosítottak a tanórákon kívül, valamint általános iskolák esetében a 16 óráig tartó egyéb foglalkozásokon *kívül* kötelező foglalkozás előírására? Ha igen, mely jogszabályi rendelkezések határozzák meg e szélesebb jogosultság pontos tartalmát és kereteit, figyelemmel az előírható kötelező foglalkozások

jellegére, rendeltetésére, a pedagógiai programmal való összefüggésére, továbbá számára, rendszerességére, időtartamára, helyszínére?

(b) Ha a 2. (a) kérdésre a válasz igenlő, az iskola mely jogszabályi rendelkezések alapján milyen jogkövetkezményekkel járhat – ha bármilyennel – a 2. (b) kérdésben körülírt foglalkozásoktól való távolmaradás? (Pl. igazolatlan hiányzás, szaktanári vagy igazgatói figyelmeztetés, fegyelmi eljárás stb.)

3. Mely esetekben írja elő közvetlenül jogszabály az iskolák számára tanórákon kívüli kötelező foglalkozások megtartását, a tanuló számára pedig e foglalkozásokon való részvételt?

B. A tanévben, tanítási szüneteken kívüli szabadidő

A köznevelési törvény a **tanítási órák, valamint a kötelező foglalkozások időkeretétől függetlenül** is, a **tanulmányi kötelezettségek** teljesítésére vonatkozó általános kötelezettséget ró a tanulóra: a tanulónak kötelessége, hogy „*eleget tegyen – rendszeres munkával és fegyelmezett magatartással, képességeinek megfelelően – tanulmányi kötelezettségének*” [Nkt. 46. § (1) bekezdés b) pont]. Ismét kérdéses azonban, hogy a gyermek, tanuló jogainak védelmében hogyan garantálják a jogszabályok a **tanuló tanulmányi kötelezettségekkel való terhelésének határait** a tanórákon, kötelező foglalkozásokon túl, ám a tanítási szüneteken kívül. E tekintetben az alábbi kérdésekben kérnénk a T. Miniszter Úr állásfoglalását:

1. Milyen feltételek között írhat elő az iskola a tanuló számára a kötelező foglalkozáson való részvételi kötelezettséggel *nem* járó tanulmányi kötelezettségeket a tanítási időn kívülre, a kötelező foglalkozásokon való részvétel idején kívülre, továbbá általános iskolák esetében a 16 óráig tartó egyéb foglalkozáson való részvétel idején *kívülre*? (Például házi feladat írása, nem az iskola által szervezett mise, istentisztelet látogatása, önálló családi múzeumi látogatás előírása stb. hétvégére, estére.) Mely jogszabályi rendelkezések határozzák meg ebben az esetben az ezen időszakokra előírható tanulmányi kötelezettségek jellegét, rendeltetését, a pedagógiai programmal való összefüggését, továbbá a teljesítéséhez szükséges tanulói tevékenység maximális időtartamát, rendszerességét, helyszínét?

2. (a) Előírhat-e az iskola olyan tanulmányi kötelezettségeket a tanulók számára, amelyek teljesítése – figyelembe véve a korosztályra, iskolatípusra jellemző jellegzetes képességeket, adottságokat, valamint a gyermek, tanuló egészséges testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséből levezethető szükségleteket – ésszerűen csak akkor várható el, ha a kötelezett tanuló a tanórák, kötelező foglalkozások, valamint általános iskolák esetében a 16 óráig tartó foglalkozások idején *kívül* tanulmányi kötelezettségeinek teljesítésére (is) fordít időt?

(b) Ha a 2. (a) kérdésre a válasz igenlő, mely jogszabályi rendelkezések határozzák meg ebben az esetben a előírható tanulmányi kötelezettségek jellegét, a teljesítésükhöz szükséges tanulói tevékenység jellegét, rendeltetését, pedagógiai programmal való összefüggését, a tanórák és kötelező foglalkozások idején kívül elvárható tanulói időráfordítás maximális időtartamát, rendszerességét?

3. (a) Jogosult-e az egyházi fenntartású iskola az egyházi ünnepek, jeles napok, egyéb vallási előírások megtartásával összefüggésben kötelező foglalkozásokon való részvételt előírni tanulói számára a tanórákon, valamint a kötelező foglalkozásokon való részvétel idején *kívülre*?

(b) Ha a 3. (a) kérdésre a válasz igenlő, mely jogszabályi rendelkezések határozzák meg ebben az esetben a tanórák és kötelező foglalkozások idején kívül elvárható kötelező

foglalkozások jellegét, rendeltetését, a pedagógiai programmal való összefüggését, maximális számát, időtartamát, rendszerességét, helyszínét?

(c) Ha a 3. (a) kérdésre a válasz igenlő, az iskola mely jogszabályi rendelkezések alapján milyen jogkövetkezményekkel járhat – ha bármilyennel – a 3. (a) kérdésben körülírt foglalkozásoktól való távolmaradás? (Pl. igazolatlan hiányzás, szaktanári vagy igazgatói figyelmeztetés, fegyelmi eljárás stb.)

4. (a) Jogosult-e nemzetiségi oktatásban részt vevő iskola a nemzetiségi hagyományokkal vagy az anyanemzet hagyományaival összefüggésben álló ünnepek, jeles napok, egyéb nemzetiségi szokások és hagyományok megtartásával összefüggésben kötelezettségeket előírni tanulói számára a tanórákon, valamint a kötelező foglalkozásokon való részvétel idején kívülre?

(b) Ha az 4. (a) kérdésre a válasz igenlő, mely jogszabályi rendelkezések határozzák meg ebben az esetben a tanórák és kötelező foglalkozások idején kívül elvárható kötelező foglalkozások jellegét, rendeltetését, a pedagógiai programmal való összefüggését, maximális számát, időtartamát, rendszerességét, helyszínét?

(c) Ha a 4. (a) kérdésre a válasz igenlő, az iskola mely jogszabályi rendelkezések alapján milyen jogkövetkezményekkel járhat – ha bármilyennel – a 4. (a) kérdésben körülírt foglalkozásoktól való távolmaradás? (Pl. igazolatlan hiányzás, szaktanári vagy igazgatói figyelmeztetés, fegyelmi eljárás stb.)

5. Mely esetekben, mely jogszabályi rendelkezés ír elő közvetlenül a tanulók számára a tanórák és kötelező foglalkozások idején *kívül* – de nem a tanítási szünetben – teljesítendő tanulmányi kötelezettségeket, és melyek e kötelezettségek?

C. Tanítási szünetek

Az EMMI által részint törvényi, részint kormányrendeletből eredő felhatalmazás alapján évről évre megalkotott, a tanév rendjéről szóló rendelet [az idén hatályos: 12/2016. (VI. 27.) EMMI rendelet a 2016/2017. tanév rendjéről] hatálya a **fenntartóra való tekintet nélkül** kiterjed minden köznevelési iskolatípusra (1. § a) pont). E rendelet egységesen meghatározza a **tanítási szünetek** kezdetét és végét [6. § (1)–(3) bekezdés]. Ugyanezen rendelet ugyanakkor a következőképp jogosít **minden iskolát** – fenntartóra és pedagógiai programjuk sajátosságai való tekintet nélkül – a tanítási szünet kezdő és befejező napjának, időtartamának módosítására, további szünetek adására: az iskola a tanítási év kezdő és befejező napjának változatlanul hagyásával – más időpontban is adhat a tanulóknak szünetet, valamint a szünetek kezdő és befejező napját módosíthatja, ha - az Nkt. 30. § (2) és (3) bekezdésében meghatározottak megtartásával – a heti pihenőnapon tartott tanítási nappal ehhez a szükséges feltételeket megteremti. Ezenkívül szintén e rendelet feljogosítja kifejezetten a **nemzetiségi oktatásban részt vevő iskolákat**, hogy a tanítási szünetek egységesen meghatározott időpontjától eltérhessenek, valamint további tanítási szüneteket adhassanak az előbbieken ismertetett általános feljogosítás keretei között, amennyiben azt a nemzetiségi hagyományok vagy az anyanemzet hagyományai indokolják [6. § (5) bekezdés].

A fenti rendelkezések részletesen szabályozzák tehát, hogy az iskolának mikor kell adnia, és mikor adhat tanítási szünetet tanulói számára. A tanítási szünet azonban álláspontunk szerint akkor tölti be alapjogi rendeltetését – így a pihenőidőhöz való jog, a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való joga, sőt közvetetten a művelődéshez való jog érvényre juttatását, további a Magyarország által is kötelező hatályúnak elfogadott nemzetközi jogi jogforrásokban garantált gyermeki jogok érvényesülését –, ha a tanítási szünet nem pusztán a

tanórák látogatása alól mentesít azok szüneteltetésével. A tanítási szünet kizárólag akkor töltheti be alapjogi rendeltetését, ha ezentúl egyéb vonatkozásokban is egyértelmű határt szab a gyermek, tanuló szabadidejének tanulmányi kötelezettségek, tanórán kívüli kötelező foglalkozások előírása útján történő terhelésének is. Noha jogszabály – tudomásunk szerint – közvetlenül nem ír elő a tanulói jogviszonyból eredő meghatározott kötelezettséget a tanulók számára a tanítási szünet idejére, a hatályos szabályozás kevésbé egyértelmű abban a tekintetben, hogy az iskola feljogosított-e ilyen kötelezettségek előírására a tanítási szünet idejére. A tanítási szünettel kapcsolatban ennek megfelelően a következő kérdésekben kérjük a Minisztérium állásfoglalását:

1. (a) Előírhat-e az iskola kötelező – tanórán kívüli – foglalkozáson való részvételt a gyermek, tanuló számára a tanítási szünet idejére?

(b) Ha az 1. (a) kérdésre a válasz igenlő, milyen feltételek között írhat elő kötelező foglalkozást az iskola a tanítási szüneté idejére? Mely jogszabályi rendelkezések határozzák meg ebben az esetben a tanítási szünetben előírható kötelező foglalkozások számát, időtartamát, rendszerességét, jellegét, rendeltetését, a pedagógiai programmal való összefüggését, helyszínét?

(c) Ha az 1. (a) kérdésre a válasz igenlő, az iskola mely jogszabályi rendelkezések alapján milyen jogkövetkezményekkel járhat – ha bármilyennel – az 1. (a) kérdésben körülírt foglalkozásoktól való távolmaradás? (Pl. igazolatlan hiányzás, szaktanári vagy igazgatói figyelmeztetés, fegyelmi eljárás stb.)

2. (a) Előírhat-e az iskola tanulmányi kötelezettségeket a tanulók számára kifejezetten a tanítási szünet idejére, amennyiben azok teljesítése nem jár kötelező foglalkozáson való részvételi kötelezettséggel? (Például nagy terjedelmű kötelező olvasmányok elolvasása és olvasónapló írása, edzési terv teljesítése.)

(b) Ha a 2. (a) kérdésre a válasz igenlő, milyen feltételek között írhat elő tanulmányi kötelezettségeket az iskola a tanítási szünet idejére? Mely jogszabályi rendelkezések határozzák meg ebben az esetben a tanítási szünetben előírható tanulmányi kötelezettségek jellegét, a teljesítéséhez szükséges tanulói tevékenység maximális időtartamát, rendszerességét, jellegét, rendeltetését, a pedagógiai programmal való összefüggését, helyszínét?

3. (a) Előírhat-e az iskola olyan tanulmányi kötelezettségeket a tanulók számára, amelyek teljesítése – figyelembe véve a korosztályra, iskolatípusra jellemző jellegzetes képességeket, adottságokat, valamint a gyermek, tanuló egészséges testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséből levezethető szükségleteket – ésszerűen csak akkor várható el, ha a kötelezett tanuló a tanítási szünet idején is tanulmányi kötelezettségeinek teljesítésére (is) fordít időt?

(b) Ha a 3. (a) kérdésre a válasz igenlő, mely jogszabályi rendelkezések határozzák meg ebben az esetben a előírható tanulmányi kötelezettségek jellegét, a teljesítéséhez szükséges maximális időtartamát, rendeltetését, a tanítási szünetben elvárható tanulói időráfordítás mértékét?

4. (a) Jogosult-e az egyházi fenntartású iskola az egyházi ünnepek, jeles napok, egyéb vallási előírások megtartásával összefüggésben kötelező foglalkozásokon való részvételt előírni tanulói számára a tanítási szünetek idejére?

(b) Ha a 4. (a) kérdésre a válasz igenlő, mely jogszabályi rendelkezések határozzák meg ebben az esetben a tanítási szünetre előírható kötelező foglalkozások jellegét, rendeltetését, a

pedagógiai programmal való összefüggését, maximális számát, időtartamát, és rendszerességét, helyszínét?

(c) Ha a 4. (a) kérdésre a válasz igenlő, az iskola mely jogszabályi rendelkezések alapján milyen jogkövetkezményekkel járhat – ha bármilyennel – a 4. (a) kérdésben körülírt foglalkozásoktól való távolmaradás? (Pl. igazolatlan hiányzás, szaktanári vagy igazgatói figyelmeztetés, fegyelmi eljárás stb.)

5. (a) Jogosult-e nemzetiségi oktatásban részt vevő iskola a nemzetiségi hagyományokkal vagy az anyanemzet hagyományaival összefüggésben álló ünnepek, jeles napok, egyéb nemzetiségi szokások megtartásával összefüggésben kötelező foglalkozásokon való részvételt előírni tanulói számára a tanítási szünetek idejére?

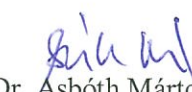
(b) Ha az 5. (a) kérdésre a válasz igenlő, mely jogszabályi rendelkezések határozzák meg ebben az esetben a tanítási szünetre előírható kötelező foglalkozások jellegét, rendeltetését, a pedagógiai programmal való összefüggését, maximális számát, időtartamát, és rendszerességét?

(c) Ha az 5. (a) kérdésre a válasz igenlő, az iskola mely jogszabályi rendelkezések alapján milyen jogkövetkezményekkel járhat – ha bármilyennel – az 5. (a) kérdésben körülírt foglalkozásoktól való távolmaradás? (Pl. igazolatlan hiányzás, szaktanári vagy igazgatói figyelmeztetés, fegyelmi eljárás stb.)

Segítő együttműködését előre is köszönjük. A fenti kérdésekre adott válaszai segítségünkre lesznek abban, hogy az EMMI céljaival összhangban segíthessünk a szülőknek, gyermekeknek, és köznevelési intézményeknek jogaik és kötelességeik pontosabb megismerésében, és ezáltal a köznevelés szereplői közötti feszültségek mérséklésében.

Budapest, 2017. június 26.

Tisztelettel:

Dr. Asbóth Márton
projektvezető

Dr. Mráz Attila
szakértő